

Een eu-symbool te veel

Auteur(s):

Bergh, Roger, van den
Hoogleraar Rechten, Erasmus Universiteit Rotterdam

Verschenen in:

ESB, 87e jaargang, nr. 4353, pagina 243, 29 maart 2002

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

De invoering van de euro was van grote politieke betekenis: de gemeenschappelijke munt kan worden gezien als een symbool van de Europese identiteit. Een aantal juristen en beleidsmakers is van mening dat er nood is aan meer symbolen. Sommigen dromen van een Europees Burgerlijk Wetboek, dat grote onderdelen van het privaatrecht (goederenrecht, contractenrecht, aansprakelijkheidsrecht, of zelfs familierecht) zou harmoniseren. Studenten aan juridische faculteiten in de hele EU zouden op deze wijze reeds op jonge leeftijd de gemeenschappelijke kenmerken van de Europese rechtsstelsels ontdekken en zich optimaal voorbereiden om echte Europese burgers te worden.

De rechtseconomische analyse maakt het mogelijk de kosten en baten van centralistische regelgeving in beeld te brengen. In de recente Mededeling over de harmonisatie van het contractenrecht van de Europese Commissie is een economische afweging echter ver te zoeken ¹.

Uiteraard zijn er economische argumenten in het voordeel van harmonisatie van wetgeving. In de eerste plaats kan worden beargumenteerd dat een centrale wetgever nodig is om ervoor te waken dat tussenstaatse negatieve externaliteiten worden geïnternaliseerd. Vervolgens kunnen lidstaten in een prisoners' dilemma gevangen zitten, waardoor concurrentie tussen regelgevers zal leiden tot een algemene verlaging van de wetgevingskwaliteit ('race to the bottom'). In de derde plaats kunnen er ook op de markt voor wetgeving belangrijke schaalvoordelen verwezenlijkt worden, zodat het efficiënt is het aantal wetgevers te beperken. Deze argumenten kunnen een beperkte ingreep vanwege de Europese wetgever rechtvaardigen, maar nooit een verreikende ingreep zoals een Europees Burgerlijk Wetboek.

Het schoolvoorbeeld van negatieve externaliteiten is milieuvervuiling. In beginsel kan het aan elke lidstaat worden overgelaten om te bepalen hoeveel in milieukwaliteit wordt geïnvesteerd. Vereist is echter wel dat de kosten van de vervuiling ook worden gedragen in de lidstaat die een laks milieubeleid verkiest. Dat is niet zonder meer gegarandeerd, want andere staten hebben geen vetorecht wanneer de wind alle vervuiling in hun richting blaast. Europese richtlijnen inzake luchtvervuiling kunnen dus ook economisch worden verantwoord. Buiten het domein van het milieurecht is het externaliteitenargument echter weinig overtuigend. Het contractenrecht regelt enkel de rechten en plichten van partijen en heeft geen effecten ten aanzien van derden. Aansprakelijkheidscases hebben slechts in beperkte mate grensoverschrijdende effecten, die niet door het recht van de lidstaten kunnen worden geïnternaliseerd. Een Europees Burgerlijk Wetboek kan dus niet op grond van het externaliteitenargument worden gerechtvaardigd.

Het gevaar van een 'race to the bottom' wordt in de huidige discussies onder juristen en beleidsmakers niet zuiver geschetst. Het populaire argument in Brussel is dat verschillen in wetgeving tussen lidstaten leiden tot concurrentievervalsingen, die moeten worden opgeheven om aan het bedrijfsleven een gelijk speelveld te garanderen. Het argument dat concurrentievoorwaarden door uiteenlopende wetgeving worden verstoord nodigt uit tot verregaande harmonisatie, die niet in overeenstemming is met het subsidiariteitsbeginsel. Slechts waar concurrentie tussen wetgevers leidt tot een algemene verlaging van de wetgevingskwaliteit (bijvoorbeeld een vennootschapsrecht dat enkel in het belang is van bestuurders en de belangen van aandeelhouders verwaarloost) kan een tussenkomst van de centrale regelgever economisch gerechtvaardigd worden. Er is echter geen overtuigend empirisch bewijs voor de stelling dat concurrentie tussen regelgevers tot een 'race to the bottom' leidt. Ook dit tweede argument kan dus geen Europees Burgerlijk Wetboek rechtvaardigen.

Schaalvoordelen zijn een goede economische reden om het aantal aanbieders te beperken. Dit argument geldt ook op de markt voor wetgeving. Schaalvoordelen zijn denkbaar wanneer algemeen relevante informatie wordt verzameld, zodat centralisatie kosten van duplicatie vermijdt. Dergelijke voordelen kunnen van belang zijn in het domein van het publiek recht (bijvoorbeeld veiligheidsregulering) maar lijken in het privaatrecht, dat private afspraken faciliteert, onbeduidend.

Een rechtseconomische analyse wijst ook op de nadelen van harmonisatie. Uiteenlopende preferenties kunnen niet langer worden bevredigd wanneer rechtsregels uniform zijn. Zeker wanneer verschillen in wetgeving ook een culturele inbedding hebben (zoals op het domein van het privaatrecht), is dit een belangrijk nadeel. Harmonisatie verhindert leerprocessen: door een vergelijking van verschillende regels ('trial and error') kan de wetgevingskwaliteit worden verbeterd.

De kracht van Europa is zijn diversiteit, niet de uniformiteit. Slechts in een beperkt aantal gevallen kunnen economische argumenten harmonisatie van wetgeving rechtvaardigen en zullen de kosten van Europese regelgeving (verlies van diversiteit en leerprocessen) niet boven de baten van de harmonisatie uitstijgen. Een Europees Burgerlijk Wetboek is een symbool dat de Europese Unie best kan missen

1 Dit document kan worden gezien als eerste officiële stap in de richting van een Europees BW. Zie COM 398 final, 2001.

Copyright © 2002 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)